

Lerums kommun
Sektor samhällsbyggnad
Planenheten
443 80 LERUM

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter på förslag till detaljplan för fastigheten Hjällsnäs 5:6 m fl, Bäckamaden, Lerums kommun

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har tagit del av underrättelse gällande granskning 2020-04-20 med tillhörande handlingar avseende rubricerade förslag till detaljplan. LNF har i ett tidigare yttrande 2019-09-11 bestämt avstyrkt planförslaget med hänsyn till behovet att bevara jordbruksmark. Avstyrkandet vidhålls, nu med större styrka med hänsyn till aktuell information om Sveriges otillräckliga självförsörjning avseende livsmedel i samband med pågående covid-pandemi. För tillkommande bebyggelse i Gråbo bör istället något av de alternativa områdena B, C eller D utnyttjas.

Planen innebär betydande miljöpåverkan

Ianspråktagandet av jordbruksmark i enlighet med planförslaget för Bäckamaden strider mot nationella, regionala och kommunala ställningstaganden avseende det olämpliga i att exploatera jordbruksmark. Bland annat kan framhållas att det nationella Miljökvalitetsmålet "Ett rikt odlingslandskap" innebär bland annat "Åkermarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna." Motsvarande finns som regionalt miljömål i Västra Götaland.

Jordbruksmarkens betydelse

I naturvärdesinventeringen av Bäckamaden konstateras:

"Inom inventeringsområdet är den mest uppenbara ekosystemtjänsten produktionen av mat på åkermark."

I naturvärdesinventeringen citeras vidare miljöbalkens 3 kap 4§:

"Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk."

I naturvärdesinventeringen hänvisas även till Lerums kommuns nyligen antagna naturvårdsprogram:

"Enligt kommunens naturvårdsprogram gäller hänsynsnivå 3 för regionalt värdefulla odlingslandskap. Enligt hänsynsnivå 3 kan mindre exploateringar i vissa fall tillåtas om de tillgodoser allmänna intressen eller utvecklar områdets natur- och/eller friluftsvärden."

Planförslaget för Bäckamaden är ingen ”mindre exploatering” Dessutom redovisas alternativa områden som uppenbart tillgodoser behovet av bostäder i Gråbo på ett tillfredsställande sätt. Bäckamaden är en del av det regionalt värdefulla odlingslandskapet i Lärjeåns dalgång. Den föreslagna exploateringen för bebyggelse tillgodoser inte något specifikt intresse utom behovet av bostäder. För behovet finns fullgoda alternativ.

Det är klarlagt att klimatförändringarna till följd av mänskliga aktiviteter riskerar att bli så stora att förutsättningarna för civilisationens fortbestånd äventyras om inte omedelbara motåtgärder vidtas utan tidsfördröjning. IPCC är FN:s mellanstatliga klimatpanel. IPCC:s specialrapport om klimatförändringar och marken: *“Climate Change and Land, an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems”* (7 augusti 2019) behandlar inverkan av markanvändning, vilket är direkt relevant för planförslaget avseende Bäckamaden. Till rapporten finns bland annat följande sammanfattning:

“Land must remain productive to maintain food security as the population increases and the negative impacts of climate change on vegetation increase. This means there are limits to the contribution of land to addressing climate change, for instance through the cultivation of energy crops and afforestation. It also takes time for trees and soils to store carbon effectively. Bioenergy needs to be carefully managed to avoid risks to food security, biodiversity and land degradation. Desirable outcomes will depend on locally appropriate policies and governance systems.”

Det är uppenbart att ianspråktagande av jordbruksmarken i Bäckamaden strider mycket påtagligt mot slutsatserna av IPCC:s rapport. Enligt den avslutande meningen i citatet har även Lerums kommun lokalt ansvar för att genom policy och planering medverka till att bibehålla produktionen på jordbruksmark.

I samband med den pågående covid-pandemin har det blivit smärtsamt uppenbart att Sveriges självförsörjning med avseende på livsmedel bara är ca 50%. Exploatering av jordbruksmarken i Bäckamaden framstår mot denna bakgrund som nationellt sabotage.

Sammanfattningsvis visar planens förslag att exploatera jordbruksmarken i Bäckamaden att Lerums kommun saknar ambition och kompetens att uppfylla såväl sina egna mål och policys som det nationella ansvaret för livsmedelsförsörjningen och det globala ansvaret inför klimatkrisen.

Alternativa utbyggnadsområden

Planförslagets alternativutredning är tveklöst riggad. Det finns anledning att ifrågasätta inslag av korrupktion, inte minst med hänsyn till att utredaren Norconsults beställare är de i Bäckamaden aktuella exploatörerna BoKlok Housing AB och GBJ Bygg AB. Det är uppenbart att Tengboms lokaliseringsstudie 2018-12-14 (bilaga till Norconsults lokaliseringsutredning) avfärdades för att den gav ”fel resultat”. Bäckamaden värderades vara sämst av de i Tengboms utredning accepterade alternativen. Istället förordade Tengbom alternativen som nu betecknas B, C och D. Tengbom avfärdade på goda grunder det alternativ som nu finns kvar med beteckningen A, dvs en del av grusgropen.

Att område A fortfarande finns med som redovisat alternativ tyder på kompetensbrist hos planförfattarna. Alternativ A omfattar en del av den stora grustakten norr om nuvarande

bebyggelse i Gråbo. Området är till största delen skyddsområde för vattentäkten i Gråbo och är avsett att utnyttjas som regional vattentäkt i Göteborgsregionen. Lerums kommun har köpt området från den tidigare grusexploatören med syftet att etablera vattentäkten. Mot denna bakgrund framstår övervägande om att utnyttja området för bebyggelse som obegripligt. Visserligen värderas området som olämpligt alternativ för utbyggnad. Men det fritar inte från ansvaret att över huvud taget redovisa ett omöjligt alternativ.

Alternativen B, C och D uppfyller kriteriet att huvudsakligen inte beröra jordbruksmark. Alternativen betecknades av Tengbom som lämpligast för utbyggnad av Gåbo tätort. LNF instämmer i denna bedömning och förordar en noggrannare utvärdering av alternativen för val av lämpligare områden istället för Bäckamaden.

Med hänsyn till storleken är områdena C och D de bästa alternativ till Bäckamaden. Men alternativen avfärdas på grund av svårigheter att anordna vattenförsörjningen från vattentäkten i Gråbo. Alternativet Bäckamaden uppges kunna vattenförsörjas från Lerum. Vad som saknas är uppenbarligen att slutligt koppla den redan framdragna vattenledningen från Lerum till vattenförsörjningssystemet i Gråbo i den mån detta inte redan har gjorts. Oavsett val av utbyggnadsområde behöver Gråbos vattenförsörjning kopplas ihop med vattenförsörjningen i Lerum för att minska vattenförsörjningens sårbarhet i båda samhällena. Överföringsledningen mellan samhällena utfördes uppenbarligen för flera år sedan, men hopkopplingen har inte fullföljts. Att nu skylla på denna senfärdighet vid valet av utbyggnadsområde tyder åter på inkompetens. Istället för att bygga på jordbruksmark och öka sårbarheten i försörjningen av livsmedel ska Lerums kommun omedelbart ombesörja minskning av sårbarheten i vattenförsörjningen genom hopkoppling av ledningssystemen i Lerum och Gråbo. Detta bör kunna genomföras innan slutliga beslut tagits avseende ny bebyggelse. Det finns anledning att anta att Tengbom förutsatte att sammankopplingen redan hade skett.

Motivet att all mark behövs på sikt behövs för bebyggelse håller inte. Åtminstone ska man inte börja med jordbruksmarken. Lerums kommun framhåller som nödargument att samtliga fyra exploateringsområden, inklusive det nu föreslagna exploateringsområdet, ändå behövs för att tillgodose behovet av tillväxt på orten på sikt. Argument av detta svepande slag kan närmast betecknas som framtidsimperialism. Vad som helst går uppenbarligen att motivera idag med hänvisning till diffusa framtidsbilder utan hänsyn till framtida överlevnad.

I samrådsredogörelsen citeras Länsstyrelsens synpunkter. Eftersom bilagan med Länsstyrelsen kompletta yttrande saknas i samrådsredogörelsen går det inte att avgöra om citatet är korrekt. Följande citeras (det understruken är i redogörelsen kursivt):

”En utredning har tagits fram enligt 3 kap. 4§ Miljöbalken precis som lagen kräver. Kommunen har visat på att det är brukningsvärd jordbruksmark och att det är ett väsentligt samhällsintresse att exploatera marken. Länsstyrelsen instämmer i dessa bedömningar. Den alternativa lokaliseringstuderingen har sett på sex tänkbara utvecklingsområden för Gråbo tätort. Vid sidan av det nu föreslagna exploateringsområdet pekas också tre andra områden ut som lämpliga för exploatering. Lerums kommun gör dock slutsatsen att samtliga fyra exploateringsområden, inklusive det nu föreslagna exploateringsområdet, behövs för att tillgodose behovet av tillväxt på orten på sikt. Hur detta lever upp till kriteriet att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk, ställer sig länsstyrelsen tveksam till.”

LNF noterar att Länsstyrelsen helt korrekt konstaterar att det är fråga om brukningsvärd jordbruksmark och att det finns ett intresse att exploatera marken, dock utan att ta ställning i avvägningen. Istället ifrågasätter Länsstyrelsen lokaliseringsutredningens slutsats att behovet av exploatering inte kan tillgodoses på annat sätt. Kommunen bemöter inte detta i de gemensamma kommentarerna avseende jordbruksmark i samrådsredogörelsen. LNF drar slutsatsen att Länsstyrelsen inte tillstyrker planen.

Lerums trovärdighet som miljökommun

Enligt Vision 2025 ska Lerums kommun vara ledande miljökommun år 2025. Exploatering av området Bäckamadens jordbruksmark med bebyggelse skulle slutligt undergräva Lerums kommuns trovärdighet som miljökommun och resultera i att Vision 2025 inte går att uppfylla. Om kommunen antar detaljplanen för Bäckamaden är det ärligast att samtidigt dödförklara Vision 2025.

Lerums Naturskyddsförening

Olov Holmstrand, ordförande